

UDK:321.6/8.323

Komal MAXMUDOV,
Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti dotsenti, PhD
E-mail: kamol.maxmudov2020@mail.com

Stars international university dotsenti, PhD A.Raxmanov taqrizi asosida

YANGI O‘ZBEKISTONDA YOSHLARGA YARATILAYOTGAN SHART-SHAROITLAR VA LIDERLIK KO‘NIMASINI SHAKLLANTIRISH MASALALARI

Аннотация

Mazkur maqolada yurtimizda olib borilayotgan yoshlarga oid davlat siyosatining muhim va zarur tomonlari aniq misollar, yoshlar siyosati sohasida olib borilayotgan islohotlar natijalari, yoshlarga oid davlat siyosati orqali yoshlarda liderlikni shakllantirish borasida olib borilayotgan keng ko‘lamli chora-tadbirlar, ularning natijalari, yoshlar siyosati sohasidagi yangiliklar hamda jamiyat, davlat va yoshlarning o‘zaro uyg‘un holdagi harakati, yoshlar liderligining muhim tomonlari ochib berilgan.

Kalit so‘zlar: Yangi O‘zbekiston, demokratiya, fuqaro, yosh fuqarolar, lider, yoshlar lideri, yetakchi, yosh rahbar, norasmiy rahbar.

УСЛОВИЯ, СОЗДАНИЕ ДЛЯ МОЛОДЕЖИ В НОВОМ УЗБЕКИСТАНЕ И ВОПРОСЫ ФОРМИРОВАНИЯ ЛИДЕРСКИХ КАЧЕСТВ

Аннотация

В данной статье приведены наглядные примеры важных и необходимых аспектов молодежной политики в нашей стране, результаты реформ в сфере молодежной политики, широкомасштабные меры, принимаемые по формированию молодежного лидерства через молодежную политику, раскрываются их результаты, а также итоги молодежной политики и гармоничного движения общества, государства и молодежи, важные аспекты молодежного лидерства.

Ключевые слова: Новый Узбекистан, демократия, гражданин, молодые граждане, лидер, молодежный лидер, лидер, молодой лидер, неформальный лидер.

CONDITIONS CREATED FOR YOUNG PEOPLE IN NEW UZBEKISTAN AND ISSUES OF LEADERSHIP SKILLS FORMATION

Annotation

In this article, there are clear examples of the important and necessary aspects of the youth policy in our country, the results of the reforms in the field of youth policy, the large-scale measures taken to form youth leadership through the youth policy, their results, and news in the field of youth policy. and the harmonious movement of society, state and youth, important aspects of youth leadership are revealed.

Key words: New Uzbekistan, democracy, citizen, young citizens, leader, youth leader, leader, young leader, informal leader.

Insoniyat tarixiy taraqqiyotidan ma'lumki, har bir jamiyat va davlat ertangi kuni bo'lgan yosh avlodining zamonaviy shart-sharoitlarda ulg'ayishi hamda dunyoqarashi, intellektual salohiyati, ta'lim-tarbiyasi, odob-axloqi, ma'naviyatini yuksaltirish, dolzarb, ijtimoiy, siyosiy jarayon sifatida qaralgan. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoev ta'kidlaganidek: "Biz yoshlarga doir davlat siyosatini hech og'ishmasdan, qat'iyat bilan davom ettiramiz. Nafaqat davom ettiramiz, balki bu siyosatni eng ustuvor vazifamiz sifatida bugungi zamon talab qilayotgan yuksak darajaga ko'taramiz. Yoshlarimizning mutaqil fikrlaydigan, yuksak intellektual va ma'naviy salohiyatiga ega bo'lib, dunyo miqyosida o'z tengdoshlariga hech qaysi sohada bo'sh kelmaydigan insonlar bo'lib kamol topishi, baxtli bo'lishi uchun davlatimiz va jamiyatimizning bor kuch va imkoniyatlarini safarbar etamiz" [1].

Shunday ekan, albatta bugungi kunda yoshlarimizning intellektual salohiyati va ma'naviy komilligi bilan birga ularda, tashabbuskorlik va liderlik faoliyatini shakllantirishga ham katta e'tibor qaratilmoqda. Bu borada "2016 yil 14 sentyabr kuni O'zbekiston Respublikasining "Yoshlarga oid davlat siyosati to'g'risi" [2] dagi qonuni va "O'zbekistonda yoshlarga oid davlat siyosatini 2025 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risi" dagi Vazirlar Mahkamasining 2021 yil 18 yanvardagi 23-son qarori" [3] qabul qilinishi jamiyat ijtimoiy hayotida muhim ahamiyatga ega bo'ldi.

"Yoshlarga oid davlat siyosati to'g'risi" dagi qonunning 3-moddasida quyidagicha belgilab qo'yilgan. "Yoshlarga oid davlat siyosati — davlat tomonidan amalga oshiriladigan hamda yoshlarni ijtimoiy jihatdan shakllantirish va ularning intellektual, ijodiy va boshqa yo'nalishdagi salohiyatini kamol toptirish uchun shart-sharoitlar yaratilishini nazarda tutadigan ijtimoiy-iqtisodiy,

tashkiliy va huquqiy chora-tadbirlar tizimi, yoshlar (yosh fuqarolar) — o'n to'rt yoshga to'lgan va o'ttiz yoshdan oshmagan shaxslar" [4] tashkil etishi haqida keltirib o'tilgan.

Yoshlar har bir davlatning kelajagini, salohiyatini belgilovchi muhim qatlam hisoblanadi. Bugungi kunda yoshlarning ta'lim olishi, kasb-hunar egallashi, yetuk insonlar bo'lib ulg'ayishi yo'lida yurtimizda barcha shart-sharoitlar va imkoniyatlar yaratib berilmoqda. Ularning orzu-maqсадlarini ro'yobga chiqarish, ilg'or tashabbus va g'oyalarni qo'llab-quvvatlashga alohida e'tibor qaratilmoqda. Shu bois, yurtimizda jamiyatning faol qatlami sifatida e'tirof etiladigan yoshlarga yurt ravnaqini ta'minlovchi katta kuch, davlatning strategik resursi sifatida ishonch bildirilmoqda. Natijada yuksak bilimli, zamonaviy fikrlaydigan, qat'iy pozitsiyaga ega yoshlar mamlakatning ertangi taraqqiyotida hal qiluvchi kuchga aylanib bormoqda. Yoshlarning bandligini ta'minlash, ularning biznes loyihalarini qo'llab-quvvatlash natijasida ularning turmush tarzi yaxshilanmoqda.

Keyingi yillarda yoshlarni har tomonlama qo'llab-quvvatlash, yoshlarning huquq va qonuniy manfaatlarini himoya qilish, mamlakatimiz istiqboli uchun mas'uliyatni o'z zimmasiga olishga qodir, tashabbuskor, shijoatli yoshlarni tarbiyalash borasida alohida tizim yaratildi. Ushbu tizim orqali bugungi kunda yoshlarimizni barkamol, komil insonlar qilib tarbiyalash jarayonida yoshlar siyosatini yuqori pog'onaga olib chiqishning barcha shart-sharoitlari ustida keng ko'lamli chora-tadbirlar olib borayotganligiga guvoh bo'lmoqdamiz.

Yoshlar siyosati sohasida mas'ul bo'lgan nodavlat notijorat tashkilotlar va davlat muassasalari "O'zbekiston Respublikasi Yoshlar ishlari agentligi, Oliy Majlis palatalari huzurida Yoshlar parlamenti, O'zbekiston Respublikasi

Innovatsion rivojlanish vazirligi qoshida Yoshlar akademiyasi tashkil qilindi. Yosh avlodning sog'lom o'sishi, sifatli ta'lim olishi va barkamol shaxs bo'lib voyaga yetishini ta'minlash, shuningdek, yoshlarning madaniyat, san'at, sport, axborot texnologiyalari va kitob o'qishga bo'lgan qiziqishini har tomonlama qo'llab-quvvatlashga qaratilgan "besh muhim tashabbus" hamda "Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi" ni joriy etish bo'yicha samarali ishlar amalga oshirilmoqda.

So'nggi yillarda mamlakatimizda yoshlarimiz sifatli oliy ta'lim olishlari uchun barcha shart-sharoitlar yaratib berilmoqda. Jumladan, 2023-2024 o'quv yilida yoshlarni oliy ta'lim muassasalariga qamrab olish ko'rsatkichi 42 foizga yetkazilganligi avvalo quvonarli holdir. "Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi Respublikadagi OTMLar va ularda tahsil olayotgan talabalar soni bo'yicha ma'lumot berdi. Qayd etilishicha, Respublikada jami 211 ta oliyogoh faoliyat yuritmoqda va ularda taxminan 1 mln 200 ming nafar talaba tahsil olishi ko'zda tutilgan. Ikkinchi va undan yuqori kursda 950 ming nafar, birinchi kursda 250 ming nafar talaba tahsil oladi. Talabalarga 39 533 nafar professor-o'qituvchilar dars beradi. Oliyogohlarning o'rtacha ilmiy salohiyati 39,8 foizni tashkil etadi. Hozirgi kungacha 116 ta davlat oliy ta'lim muassasasiga 193 761 nafar yoshlar birinchi bosqichga qabul qilinib, oliy ta'lim bilan qamrov 42 foizga yetkazildi. Magistraturaga 105 ta davlat oliyogohiga 7 232 nafar yoshlar o'qishga qabul qilindi" [5].

Yurtimizda tashkil etilayotgan yangi davlat va nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlari, umumta'lim maktablari, oliy o'quv yurtlari, nufuzli xorijiy universitetlarning filiallari, zamonaviy IT-parklar, madaniyat muassasalari va sport inshootlari, mutlaqo yangi namunadagi ta'lim maskanlari "Prezident maktablari", "Temurbeklar maktabi", "Ijod maktablari" bugungi globallashuv sharoitida raqobatga qodir bo'lgan yetuk kadrlarning yangi avlodini tarbiyalashga xizmat qilmoqda.

Ilmiy manbalarda "Lider so'zi inglizcha "leader" - yetakchi, boshliq, rahbar biror siyosiy partiya yoki tashkilotning rahbari, yo'lbo'shchisi ma'nolarini anglatadi" [6]. "Liderlik (inglizcha: leader - yetakchi, boshlovchi so'zidan) - umumiy bir ishni bajarishda boshqalarning yordami va harakatini birlashtiruvchi ijtimoiy ta'sir jarayoni" [7] - deb, ta'rif berib o'tilgan.

Bugungi O'zbekistonda lider yoshlar qanday bo'lishi kerak? Lider qanday xususiyatlarga ega bo'lishi kerak? Liderlikning o'ziga xos xususiyatlari nimalarda namoyon bo'lishi kerak? Yetakchilikning ya'ni liderlikning asosiy xususiyatlari sifatida quyidagilarni keltirib o'tish mumkin:

Lider yoshlar mas'uliyatli, qiyin davr va jarayonlarda qarorlarni qabul qilish qobiliyati rivojlangan bo'lishi hamda qabul qilgan qarorlari uchun tegishli javobgarlikni o'z zimmasiga olish istagi rivojlangan;

Lider yoshlar faoliyati davomida shaxsiy manfaatlar uchun emas, balki insonlarning, jamoadoshlarining umumiy foyda va manfaatlari uchun doimiy harakatda va insonlarning manfaatligi haqida har doim o'ylash, qayg'urish ko'nikma va malakaga ega bo'lishi;

Lider yoshlar insonlarni o'zidagi istak va maqsadning kuchligiga ko'ra jamoani butunlay ixtiyoriy asosda boshqarish qobiliyatiga ega;

Lider yoshlar xarizma va tabiiy ta'sir kuchiga ega bo'lish;

Lider yoshlarga guruh tomonidan yetakchiga bo'lgan ishonch va kuchli hokimiyat mavjudligini his qildiradigan bilim va ko'nikmaga ega bo'lishlari.

Lider yoshlar xatolarni tan olish qobiliyati va mag'lubiyat uchun javobgarlikni o'z zimmasiga olish, bundan shaxsiy xatolarni anglay olishlari zarur, deb hisoblaymiz.

Bir qarashda liderlik, rahbarlik kabi ko'rinishi mumkin.

Qisman to'g'ri, ammo ularning o'zaro farqli jihatlari mavjud.

Birinchi, lider har doim parda ortida harakatlanadi va o'z-o'zidan aniqlanadi, rahbar esa rasmiy ravishda tayinlanadi.

Ikkinchidan, rahbar u bilan chambarchas bog'liq bo'lgan ma'lum bir guruh vakili bo'lib, yetakchi (lider), aksariyat hollarda, guruhdan ajraladi.

Uchinchi, liderning asosiy sohasi - bu shaxslararo munosabatlar, rahbar esa rasmiy munosabatlardir. Ammo rahbarning ixtiyorida juda ko'p tashqi ma'lumotlar mavjud, qonuniy sanksiyalarni qo'llash mumkin, ya'ni u rasmiy shaxs. Ilmiy tilda guruhga kuchli va ta'sir ko'rsatadigan rasmiy rahbar, ya'ni uning ta'siri pozitsiyaga bog'liq bo'lsa, "bo'yunuvchilar"ga ta'sir qiladi.

Norasmiy rahbar - bu kompaniyada egallagan joyidan qat'i nazar, yetakchilikni ta'minlaydigan shaxs. Uning harakatining mohiyati ijtimoiy bo'lib, u "izdoshlariga" qaratilgan bo'ladi. Yuqorida sanab o'tilgan xususiyatlar shaxsda yillar mobaynidagi tajriba va tug'ma iste'dod asosida shakllanib boradi. Yuqorida ko'rsatib o'tilgan ma'lumotlardan shuni anglash mumkinki, liderlik bu avvalo shaxsning yillar davomida ortirgan ijtimoiy-siyosiy, ma'naviy va ma'rifiy jarayonlar hosilasidir, liderlikni yoshlarda shakllantirish va rivojlantirish xamma vaqt zarur hamda muhim masalalardandir. Bugungi kunda olib borilayotgan yoshlar siyosatining mazmun-mohiyati ham jamiyatimizda lider yoshlar sonini ko'paytirish, jamiyat va davlat manfaatlari yo'lida safarbar etish lozimligi har qachongidanda muhim ekanligini barchamiz his qilishimiz lozimdir.

Ta'lim-tarbiya tizimidagi ishlarni zamonaviy talablarga muvofiq tashkil tashkil etilib, yoshlarimizni Vatanga muhabbat, milliy g'urur, iftixor va milliy istiqlol g'oyalari ruhida har jihatdan barkamol qilinib tarbiyalash uchun ko'plab samarali ishlar amalga oshirilib kelinmoqda.

Shuningdek, yoshlardagi liderlik malaka va ko'nikmasini tarbiyalashda birlamchi vazifalarni bajarishda muhim o'rin tutadi. Yoshlar ijtimoiy-gumanitar fanlar orqali muammoni analiz etish, o'z oldiga qo'ygan va hayotiy manfaatlari yo'lida hamkorlik qilish, hayotiy muhim vazifa va mas'uliyatni o'z zimmasiga olish, hayotiy tanlagan maqsadlari yo'lida qaror qabul qilish va muammolarni hal qilish kabi ko'p turli insoniy, kasbiy va liderlik ko'nikmalarni shakllantirishda va rivojlantirishda eng muhim vazifalarni bajaradi deb bema'lol ayta olamiz.

Inson, jamiyat va lider yoshlar hayotida ta'lim va tarbiyaning o'rni, ularni ta'lim tizimida o'qitishning nazariy va uslubiy masalalari barcha davrlarda dunyo olimlarining e'tiborida bo'lib, bu borada o'ziga xos ilmiy qarash, nazariya va ta'limotlar yaratilgan. Ularni atroflicha o'rganish natijasi sifatida aytish mumkinki, tub ijtimoiy-falsafiy mohiyatiga ko'ra ta'lim tarbiya institutsional tizimi faoliyatining strategik maqsadi - faqatgina u yoki bu soha uchun mutaxassis-kadrlar tayyorlash emas, balki keng ma'noda, insonni tarbiyalash, ya'ni jamiyat a'zolarida ijtimoiy hayot va taraqqiyot talablariga mos bioijtimoiy xossaxususiyatlarni shakllantirish, ularda chin insoniy xislat va fazilatlarini kamol toptirishdir. Shunga ko'ra ta'lim-tarbiya tizimidagi asosiy masala faqat matematik, fizik, ximik yoki injiner, vrach, o'qituvchi kabi turli sohalar bo'yicha mutaxassis-kadr yetishtirish bo'lib qolmasligi kerak, bular ikkinchi yoki undan keyin turadigan masala. Bu o'rinda kasb-hunar yoki ixtisoslikka oid bilim, malaka, ko'nikma va ma'lumotlar emas, insoniy fazilatlar birinchi o'rinda turadi. Negaki, jamiyat uchun, ijtimoiy hayot va taraqqiyot uchun avval u yoki bu kasb-hunar yoki alohida bir ixtisoslikka oid bilim, malaka va ko'nikma emas, chin insoniy xislat va fazilatlar muhimroq. Ya'ni odamzod injiner, vrach yoki agronom bo'lishdan oldin albatta inson bo'lish kerak. Chunki injiner, vrach yoki agronomdan inson emas, balki insondan injiner, vrach yoki agronom chiqarish mumkin.

Bugungi kunda O'zbekiston yoshlari davlat va jamiyat hayotida faol ishtirok etmoqdalar. Mamlakatimizda yoshlar siyosati xalqaro umumetirof etilgan xalqaro huquq va normalar bilan hamohang tarzda olib borilmoqda. Yoshlarni intellektual, ma'naviy va jismoniy salohiyatini ro'yobga chiqarish uchun barcha imkoniyatlar mavjud.

"Bizni hamisha o'ylantirib keladigan yana bir muhim masala - bu yoshlarimizning odob-axloqi, yurish-turishi, bir so'z bilan aytganda, dunyoqarashi bilan bog'liq. Bugun zamon shiddat bilan o'zgarayapti. Bu o'zgarishlarni hammadan ham ko'proq his etadigan kim - yoshlar. Mayli, yoshlar o'z davrining talablari bilan uyg'un bo'lsin. Lekin ayni paytda o'zligini ham unutmasin. Biz kimmiz, qanday ulug' zotlarning avlodimiz, degan da'vat ularning qalbida doimo aks-sado berib, o'zligiga sodiq qolishga

undab tursin. Bunga nimaning hisobidan erishamiz? Tarbiya, tarbiya va faqat tarbiya hisobidan» [8].

Yurtimizda yoshlarning iqtisodiy, ijtimoiy, siyosiy va ma'naviy sohalarda faol ishtirokini ta'minlashga har qochongidan ko'ra bugun eng muhim vazifa sifatida e'tibor qaratilayotganligiga guvoh bo'lmoqdamiz. Ayniqsa, yoshlarda shakllanib kelayotgan yangicha dunyoqarash hamda mentalitetidagi yangiliklarga bo'lgan moyillik, intiluvchanlik va hayotga nisbatan jo'shqinlik, mamlakatimizda islohotlar jarayonidagi yoshlarga kuch va ruhiyat bag'ishlaydi. Bugun yoshlar manfaatlarini himoya qilish va ularning orzularini amalga oshirish ishlari davlat siyosatidagi ustuvor vazifalardan biri sifatida belgilandi. «Yosh avlodning fuqarolik pozitsiyasi va faolligini kuchaytirish, farzandlarimizni mustaqil fikrlaydigan, zamonaviy bilim va kasb-hunarlarini puxta egallab, xalqaro maydonda

raqobatga kirisha oladigan barkamol shaxslar, yetuk mutaxassislar etib tarbiyalash bo'yicha keng ko'lamli ishlarni olib bormoqdamiz» [9]. Yangi O'zbekiston yoshlarining innovasion jarayonlardagi ishtirokini oshirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Xulosa qilib aytganda yoshlarda liderlik xususiyatlarini rivojlantirish uchun bugungi kunda mamlakatimizda barcha sharoitlar yaratilgan. Buni O'zbekiston Respublikasi "Yoshlarga oid davlat siyosati to'g'risida"gi qonuni, "Ta'lim to'g'risida"gi qonunlarda hamda "O'zbekistonda yoshlarga oid davlat siyosatini 2025 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risi"dagi Vazirlar Mahkamasining 2021 yil 18 yanvardagi 23-son qarori"da o'z aksini topganligida ko'rishimiz mumkin. Ushbu normalarni amaliyotga tatbiq etish yoshlarda liderlik xususiyatlarini namoyon bo'lishida muhim rol o'ynaydi.

ADABIYOTLAR

1. Мирзиёев Ш. Миллий тараққиёт йўлимизни қатъият билан давом эттириб, янги босқичга кўтарамиз. Т.: "Ўзбекистон" НМИУ, 2019 й, 145-146 бетлар
2. O'RQ-406-son 14.09.2016. Yoshlarga oid davlat siyosati to'g'risida (lex.uz)
3. 23-son 18.01.2021. O'zbekistonda yoshlarga oid davlat siyosatini 2025 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida (lex.uz)
4. Республикада жами 211 та олийгоҳ фаолият юримокда ва уларда тахминан 1 млн 200 минг нафар талаба таҳсил олиши кўзда тутилган. (aniq.uz)
5. O'zbek tilining izohli lug'ati. –T. "O'zbekiston milliy ensiklopediyasi" davlat ilmiy nashriyoti. 2013. 497-b.
6. Chemers M. (1997) An integrative theory of leadership. Lawrence Erlbaum Associates, Publishers. ISBN 978-0-8058-2679-1
7. 2021 yil — Yoshlarni qo'llab-quvvatlash va aholi salomatligini mustahkamlash yili deb e'lon qilindi – O'zbekiston yangiliklari – Gazeta.uz (gazeta.uz)
8. 23-son 18.01.2021. O'zbekistonda yoshlarga oid davlat siyosatini 2025 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida (lex.uz)
9. "Shavkat Mirziyoyev" ning hikmatlari, so'zlari * WWW.SAVOL-JAVOB.COM
10. Respublikada jami 211 ta oliygoh faoliyat yurimoqda va ularda taxminan 1 mln 200 ming nafar talaba tahsil olishi ko'zda tutilgan. (aniq.uz)
11. Mirziyoev Sh.M. Yangi O'zbekiston strategiyasi. - Toshkent: «O'zbekiston» nashriyoti, 2021. - B.54-55.
12. Mirziyoev Sh. Yangi O'zbekiston strategiyasi. – Toshkent: "O'zbekiston", 2021. – B. 231-232. (Mirziyoev Sh. New Uzbekistan strategy. - Tashkent: "Uzbekistan", 2021. - B. 231-232.)